

De Polar Bear Divisie

De Polar Bear Divisie

De bevrijding van Hilversum

PIETER HOOGENRAAD

Hilversum
Verloren
2020

Afbeelding op het omslag: Uitgelaten Hilversummers rijden mee op een
gevechtswagen van de Polar Bears, 7 mei 1945 (collectie SAGV).
ISBN 9789087048570

© 2020 Pieter Hoogenraad
Uitgeverij Verloren
Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum
www.verloren.nl

Omslagontwerp en opmaak: Rombus Design, Tanja Stropsma
No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Inhoud

Voorwoord	9
Inleiding	11
I De Territoriale Krijgsmacht	15
1. De Territoriale Krijgsmacht	15
2. De West Riding Divisie	18
II De Eerste Wereldoorlog	21
1. De opmars van het Duitse leger	21
2. Noord-Frankrijk en Vlaanderen	23
3. De Slag aan de Somme	27
4. De Slag bij Passendale	30
5. Eindstrijd	33
6. De obelisk in Boezinge	34
III Vechten in de sneeuw	39
1. De 49 ^e (West Riding) Infanterie Divisie	39
2. De Noorse campagne	39
3. IJsland, 'de Koude Oorlog'	44
4. De voorbereiding op de invasie	46
5. De samenstelling van de 49 ^e (West Riding) Infanterie Divisie	50
IV Normandië	53
1. Operatie Overlord	53
2. Landing in Normandië	56
3. De eerste gevechten	58
4. Succes en rampspoed voor de Dukes bij het Parc de Boislande	60
5. De tegenstanders van de Polar Bears	62
6. Operatie Martlet	67
7. De ondergang van het 6 ^e Bataljon van de Dukes	72

8. De Polar Bear Butchers	74
9. Caen	76
10. Operatie Goodwood	78
11. Doorbraak in Normandië	81
12. Afscheid van de 70 ^e Brigade	83
13. Opmars naar België	84
14. De inname van Le Havre	88

V Opmars naar de Grebbelinie **93**

1. Operatie Market Garden	93
2. De oversteek over het kanaal van Antwerpen naar Turnhout	94
3. De strijd om het Dépot de Mendicité	96
4. De gevechten bij Wuustwezel	97
5. De bevrijding van Roosendaal	99
6. Afscheid van generaal 'Bubbles' Barker	102
7. <i>The Island</i>	104
8. De bevrijding van Arnhem	108
9. Halt bij de Grebbelinie	113
10. Capitulatie	116
11. Johannes Blaskowitz	121
12. Blaskowitz naar Wageningen	124

VI De bevrijding van Hilversum **131**

1. In afwachting van de bevrijding	131
2. Hilversum maakt zich op voor de bevrijding	134
3. Onrust in Hilversum en Loosdrecht	142
4. De bevrijders laten nog op zich wachten	142
5. De intocht van de Polar Bears	143
6. De bevrijding van Amsterdam	149
7. De schietpartij op de Dam	150
8. Het Leicestershire Regiment in Hilversum	153
9. De Canadezen komen, en blijven	157
10. Tragedie bij Soestdijk	164
11. Afscheid van de Polar Bears	170
12. Bevrijding maar niet voor iedereen	171
13. De behandeling van de NSB'ers	173
14. Hoe verging het Blaskowitz en Foulkes	177
15. De Polar Bear Divisie leeft voort	178

Literatuur en bronnen	181
Literatuur	181
Bronnen	183
Illustraties	183
Dank	184
Register	185
Over de auteur	191

Voorwoord

Op maandag 7 mei 1945 vierde Hilversum zijn bevrijding. Al vroeg in de ochtend stonden duizenden Hilversummers rond het Gooilandplein te wachten op hun bevrijders. Ze moesten lang wachten maar tegen het middaguur reden de eerste voertuigen van de geallieerden Hilversum binnen. Het waren de verkenners van de Britse 49e (West Riding) Infanterie Divisie. Op hun uniform en op hun voertuigen stond een Polar Bear, een ijsbeer, afgebeeld. De divisie had namelijk in de tijd dat de manschappen op IJsland dienden de bijnaam de Polar Bears gekregen. De Polar Bears werden in Hilversum door een uitzinnige menigte onthaald. Eindelijk waren de Hilversummers bevrijd en was er een einde gekomen aan die vreselijke bezettingstijd.

Om deze historische gebeurtenis te herdenken staat sinds de viering van 75 jaar bevrijding op het Gooilandplein, waar de bevrijders werden verwelkomd, het beeld van een Polar Bear. De beer staat op een V, het symbool van de vrede, die Hilversum mede aan de Polar Bears heeft te danken.

Wie waren die Polar Bears? Daarover gaat dit boek. Het beschrijft de geschiedenis van de 49e (West Riding) Divisie, vanaf de formatie in 1907 tot de bevrijding van Hilversum in 1945. De Hilversumse historicus Pieter Hoogenraad schreef het boek ter gelegenheid van de onthulling van het beeld van de Polar Bear tijdens de herdenking van 75 jaar Bevrijding. Ik ben blij dat hij daarmee de geschiedenis van deze Britse mannen, die in 1945 als eersten Hilversum binnentrokken, heeft vastgelegd.

Pieter Broertjes
Burgemeester van Hilversum

Inleiding

Op 6 mei 1945 reed kolonel-generaal Johannes Blaskowitz vanuit zijn hoofdkwartier in Hilversum naar Wageningen. Daar zette hij zijn handtekening onder het document dat de Duitse overgave regelde. De volgende dag reden de eerste geallieerde legervoertuigen het westen van Nederland binnen. Het waren Britten, de verkenner van het 49^e Reconnaissance Regiment (de *Recces*) van de 49^e (West Riding) Infanterie Divisie. Die divisie had sinds haar verblijf op IJsland de bijnaam de Polar Bears. Al in de vroege ochtend stonden duizenden Hilversummers op het plein voor Grand Hotel Gooiland op hen te wachten. De Duitsers hadden gecapituleerd. De oorlog was voorbij. Tegen het middaguur kwamen de Recces binnenrijden. Mannen met zwarte baretten in tien gevechtswagens. Om dit historische moment te herdenken staat op het Gooilandplein het beeld van een Polar Bear, ontworpen door de Hilversumse ontwerper Sven Lamme. De onthulling vond plaats ter gelegenheid van de viering van 75 jaar bevrijding.

Wie waren die bevrijders, die Polar Bears? In de volgende hoofdstukken volgen we het spoor van de 49^e (West Riding) Infanterie Divisie. De mannen van die divisie waren aanvankelijk vrijwilligers uit West Riding, een gebied in het graafschap Yorkshire in Noord-Engeland. Tijdens de Eerste Wereldoorlog vochten ze bij Ieper in West-Vlaanderen en in talloze andere slagen van de *Great War* in Noord-Frankrijk. Toen er een einde aan de oorlog kwam, waren er 9500 mannen van de divisie geneueveld.

1. De 49^e (West Riding) Infanterie Divisie

In september 1939 brak de Tweede Wereldoorlog uit. De Britse regering stuurde twee brigades van de 49^e (West Riding) Infanterie Divisie naar Noorwegen in een tevergeefse poging de Duitse aanval op dat land te keren. Na terugkeer in het Verenigd Koninkrijk vertrok de divisie vervolgens naar IJsland om daar een eventuele Duitse poging om dit strategisch gelegen eiland te bezetten, tegen te gaan. De vijand ver-

toonde zich echter niet en het verblijf in de sneeuw werd daarom een rustige tijd. Op IJsland kreeg de divisie haar bijnaam de Polar Bears. In de eerste helft van 1942 keerden de manschappen weer terug naar het Verenigd Koninkrijk waar ze werden getraind voor de komende invasie. Vier dagen na D-day gingen de Polar Bears aan land in Normandië. Onder bevel van generaal (later veldmaarschalk) Bernard Montgomery leverden zij in de omgeving van Caen verwoede gevechten tegen de ervaren Duitse troepen. Ze leden daarbij grote verliezen. Na de doorbraak uit het Normandische bruggenhoofd stootten de Britten door naar het noorden. Ze veroverden achtereenvolgens Le Have, Roosendaal en Willemstad, meestal na felle gevechten. De winter van 1944-1945 brachten de Polar Bears kleumend door in het onder water gezette oostelijke deel van Betuwe. Maar begin april kwam de vaart er weer in. Als onderdeel van het 1^e Canadese Legerkorps stak de divisie de Rijn over, verdreef de vijand uit Arnhem en Ede en bevrijdde de ene na de andere plaats op de Veluwe. Bij de Grebbelinie kwam de opmars tot stilstand uit angst dat de Duitsers Holland onder water zouden zetten. Maar na de capitulatie trokken de Polar Bears op 7 mei 1945 het westen van Nederland binnen. De verkenners gingen voorop en hadden het genoegen als eersten Hilversum binnen te rijden. Daarna volgden andere onderdelen van de Polar Bears en een dag later de Canadese hoofdmacht. De gevechten die de mannen van de 49^e (West Riding) Infanterie Divisie vanaf hun landing in Normandië tot de bevrijding van Nederland hadden geleverd waren niet zonder gevolgen gebleven. Hun verliezen bedroegen 10.792 mannen aan doden, gewonden en vermisten van wie er 1642 waren gesneuveld.

2. De structuur van de geallieerde troepenmacht

Voor degenen die niet thuis zijn in de militaire structuren is het doorgaans lastig de verschillende onderdelen van de krijgsmacht uit elkaar te houden. Het feit dat een eenheid als de 49^e (West Riding) Infanterie Divisie steeds weer bij een ander legeronderdeel werd ingedeeld en er onderdelen af werden gehaald of bijgevoegd maakt het er ook niet gemakkelijker op. Daarom, voordat het verhaal van de Polar Bears begint, een korte uiteenzetting over de samenstelling van de legermacht die was betrokken bij de invasie in Normandië en de daarop volgende militaire operaties.

Die geallieerde troepenmacht stond onder bevel van generaal Dwight Eisenhower. De troepen bestonden uit Amerikanen, Britten, Canadezen, Fransen en Polen maar ook uit anderen zoals Belgen, Noren en de

Nederlandse Prinses Irene Brigade. De krijgsmacht was onderverdeeld in legergroepen die op hun beurt weer bestonden uit legers. Die legers waren vervolgens samengesteld uit legerkorpsen. De Polar Bears dienden vanaf hun landing in Normandië in de 21^e Legergroep, die onder bevel stond van Montgomery. De Britse legeraanvoerder plaatste de divisie in de loop van de oorlog, afhankelijk van zijn krijgsplannen, steeds op andere plekken binnen zijn legergroep ('hij wijzigde de slagorde' in het militaire jargon). De 49^e (West Riding) Infanterie Divisie (die ik hierna korthedshalve vaak de 49^e Divisie zal noemen) begon als onderdeel van het XXXe Britse Legerkorps maar behoorde ten tijde van de bevrijding van Hilversum tot het 1^e Canadese Legerkorps (onder bevel van luitenant-generaal Charles Foulkes). Dat legerkorps maakte op zijn beurt weer onderdeel uit van het 1^e Canadese Leger (onder bevel van generaal Harry Crerar). Vandaar wellicht dat veel Hilversummers volhielden dat ze door de Canadezen waren bevrijd.

De 49^e Divisie bestond ten tijde van de voorbereiding op de invasie in Normandië uit zestien duizend manschappen.¹ In de loop van de oorlog nam dat aantal echter af als gevolg van de geleden verliezen. Die werden zo mogelijk weer met verse troepen aangevuld. De Polar Bears waren een infanteriedivisie, wat betekende dat de eenheid niet over tanks beschikte. Bij een gecombineerde aanval van infanterie en tanks waren die laatste afkomstig van een pantserdivisie. De 49^e divisie bestond uit drie infanteriebrigades. In juni 1944 waren dat de 146^e, de 147^e en de 70^e Infanterie Brigade. Die laatste werd in augustus 1944 vervangen door de 56^e Infanterie Brigade. De brigades waren samengesteld uit bataljons van verschillende regimenten. Die regimenten droegen aansprekende namen zoals het Duke of Wellington's Regiment of de Royal Scots Fusiliers, die vaak al tot ver in de geschiedenis teruggingen. Tussen de manschappen van die regimenten bestond een grote verbondenheid. Zeker in het Britse leger hechtte men veel belang aan de tradities en de historie van het regiment. Bij het verhaal van de verschillende gevechtshandelingen is dan ook meestal te lezen welk regiment van de Polar Bears daarbij betrokken was. In hoofdstuk III, onder 5 is een overzicht gegeven van de regimenten van de divisie die in Normandië aan land gingen.

Om het overzicht compleet te maken: de regimenten trokken doorgaans niet in hun geheel ten strijde. Dat deden compagnieën of pelotons die bestonden uit een groep manschappen van een regiment. Een

¹ Patrick Delaforce, *The Polar Bears. Monty's left flank. From Normandy to the relief of Holland with the 49th Division* (Londen 1995) 21.

compagnie telde honderd à tweehonderd man. Vier of meer compagnien vormden een bataljon. De omvang van een peloton kon variëren van 25 tot 60 man. Om het nog ingewikkelder te maken noemden de Reces, die zichzelf als cavaleristen, tankbemanningen zagen, de eenheid waarmee zij Hilversum bevrijdden een squadron.

De auteur hoopt dat dit exposé over de legerstructuur de lezer voldoende informatie verschaft om ook de rest van dit boek over de krijgsverrichtingen van de Polar Bears tot zich te nemen.